

Darba aizsardzība

Publicēts: 05.10.2022.

Ceļvedis darba devējiem darba aizsardzībā

Darba aizsardzības speciālista vai kompetenta speciālista/ institūcijas līgums

Atbilstoši Darba aizsardzības [likuma](#) prasībām katrā uzņēmumā ir jābūt personai, kas nodarbojas ar darba aizsardzības jautājumu risināšanu.

Darba aizsardzības speciālists ir uzņēmuma darbinieks, kuras pienākums ir organizēt un kontrolēt darba aizsardzības pasākumus un veikt darba vides iekšējo uzraudzību un kurš ir ieguvis atbilstošas zināšanas darba aizsardzības jomā (Ministru kabineta 10.08.2010. noteikumu Nr. 749 "Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos" [II nodaļa](#)). Par darba aizsardzības speciālistu darba devējs var norīkot kādu no jau esošajiem darbiniekiem, kas šos pienākumus veic papildus saviem tiešajiem pienākumiem, vai arī pieņemt darbā atsevišķu darbinieku vai vairākus darbiniekus, kas visu darba laiku velta darba aizsardzības jautājumu risināšanai. Tādējādi darba aizsardzības speciālists var būt jebkurš darbinieks (nodarbināts uz darba līguma pamata), arī darba devējs vai darba devēja pārstāvis, ja tas ieguvis atbilstošas zināšanas darba aizsardzības jomā. Darba devējs darba vides iekšējai uzraudzībai un citiem darba aizsardzības pakalpojumiem var piesaistīt kompetentu institūciju un kompetentu speciālistu. Uzņēmumam, kas darbojas [bīstamajās nozarēs](#)^[1], saskaņā ar Ministru kabineta 08.02.2005. noteikumiem [Nr. 99](#) „Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju” darba aizsardzības sistēmas izveidē un uzturēšanā jāiesaista kompetenta institūcija. Minētajos noteikumos noteikti arī gadījumi, kad darba devējs, veicot komercdarbību, drīkst neiesaistīt kompetentu institūciju (minēto noteikumu [5.](#), [5.1.](#), [5.2.](#) punkts).

Tomēr uzsverams, ka darba devēja atbildību neierobežo nodarbināto un kompetentu institūciju vai kompetentu speciālistu pienākumi darba aizsardzības jomā – proti, darba devējs ir atbildīgs par nodarbināto drošību un veselību darbā.

[1] Darba devējs, kas atbilstoši vispārējās ekonomiskās darbības klasifikācijai NACE veic kādu no 2005.gada 8.februāra Ministru kabineta noteikumu Nr.99 „Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju” [1. pielikumā](#) minētajiem komercdarbības veidiem

Uzņēmuma veids	Varianti organizatoriskās struktūras izveidei
Uzņēmums, kas nedarbojas bīstamajās nozarēs	Darba aizsardzības speciālists ar pamatlīmeņa (160 vai 60 stundu) apmācību darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Darba aizsardzības speciālists ar 1. vai 2. līmeņa augstāko izglītību darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Kompetentais speciālists (<i>fiziska persona, 2. līmeņa augstākā izglītība darba aizsardzībā, reizi piecos gados sertifikācija, civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, piesaisīts uz uzņēmuma līguma pamata - ārpakalpojuma sniedzējs</i>)
	Kompetentā institūcija (<i>juridiska persona, ārpakalpojuma sniedzējs</i>)
Bīstamās nozares uzņēmums, ja tajā nav vairāk par 5 nodarbinātajiem	Darba aizsardzības speciālists ar pamatlīmeņa (160 vai 60 stundu) apmācību darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>). Papildus <u>ieteicams</u> apgūt arī specializēto zināšanu izglītības programmu saistībā ar attiecīgo komercdarbības veidu 40 stundu apmērā
	Darba aizsardzības speciālists ar 1. vai 2. līmeņa augstāko izglītību darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Kompetentais speciālists (<i>fiziska persona, 2. līmeņa augstākā izglītība darba aizsardzībā, reizi piecos gados sertifikācija, civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, piesaisīts uz uzņēmuma līguma pamata - ārpakalpojuma sniedzējs</i>)
	Kompetentā institūcija (<i>juridiska persona, ārpakalpojuma sniedzējs</i>)
Bīstamās nozares uzņēmums ar 6-10 nodarbinātajiem	Darba aizsardzības speciālists ar pamatlīmeņa (160 stundu) apmācību darba aizsardzībā, kas iegūta līdz 2013.gadam, ja speciālistam ir iegūta arī augstākā izglītība dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aizsardzības jomā vai tiesību zinātnēs un viņam ir vismaz piecu gadu darba pieredze attiecīgajā profesijā vai darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Darba aizsardzības speciālists ar pamatlīmeņa (160 vai 60 stundu) apmācību darba aizsardzībā un apgūtu specializēto zināšanu izglītības programmu saistībā ar attiecīgo komercdarbības veidu 40 stundu apmērā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Darba aizsardzības speciālists ar 1. vai 2. līmeņa augstāko izglītību darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Kompetentā institūcija (<i>juridiska persona, ārpakalpojuma sniedzējs</i>)
Bīstamās nozares uzņēmums ar 11 – 249 nodarbinātajiem	Darba aizsardzības speciālists ar 1. vai 2. līmeņa augstāko izglītību darba aizsardzībā (<i>nodarbināts uz darba līguma pamata</i>)
	Kompetentā institūcija (<i>juridiska persona, ārpakalpojuma sniedzējs</i>)
Bīstamās nozares uzņēmums ar 250 vai vairāk nodarbinātajiem	Divi vai vairāki darba aizsardzības speciālisti, no kuriem vismaz vienam ir 1. vai 2. līmeņa augstākā izglītība darba aizsardzībā (<i>nodarbināti uz darba līguma pamata</i>). Pārējiem uzņēmuma darba aizsardzības speciālistiem nepieciešama vismaz pamatlīmeņa (160 vai 60 stundu) apmācība darba aizsardzībā un papildus ieteicams apgūt arī specializēto zināšanu izglītības programmu saistībā ar attiecīgo komercdarbības veidu 40 stundu apmērā
	Kompetentā institūcija (<i>juridiska persona, ārpakalpojuma sniedzējs</i>)

 [DA organizatoriskās struktūras izveides varianti](#)

Darbinieku apmācības, to reģistrs

Nodarbināto apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos noteikta [Ministru kabineta 10.08.2010. noteikumos Nr. 749 "Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos"](#).

Apmācību darba devējs organizē darba laikā, atvēlot pietiekami daudz laika pilnīgam un kvalitatīvam materiāla izklāstam, praktisko metožu un paņēmieni apguvei, kā arī zināšanu pārbaudei.

Ziņas par nodarbināto ievadapmācību un instruktāžu darba vietā darba devējam jāreģistrē dokumentos, kuri satur Ministru kabineta 10.08.2010. noteikumu Nr. 749 "Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos" [3.](#) un [4.pielikumā](#) minēto informāciju.

Darba aizsardzību saistīto procesu dokumentēšanu, tai skaitā ziņu par nodarbināto apmācību reģistrēšanu, darba devējs ir tiesīgs veikt elektroniskos dokumentos, pusēm parakstot tos atbilstoši elektroniskus dokumentus regulējošiem normatīvajiem aktiem (Elektronisko dokumentu likums). Darba devējs nodrošina valsts uzraudzības un kontroles iestādēm iespēju piekļūt ar darba aizsardzību saistītajiem elektroniskajiem dokumentiem un pārliecināties par to autentiskumu un integritāti. Strīda gadījumā darba devējam ir pienākums pierādīt, ka attiecībā uz elektronisko dokumentu un elektronisko parakstu ir ievērotas normatīvo aktu prasības.

 [Apmācību iedalījums](#)

Darba aizsardzības instrukcijas, to reģistrs

Izstrādājot darba aizsardzības instrukcijas, darba devējam ir jāievēro Ministru kabineta 10.08.2010. noteikumu Nr. 749 "Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos" [2.pielikumā](#) ietvertās instrukcijas satura un struktūras minimālās prasības, bet, ja nepieciešams, instrukcijas struktūru un saturu var paplašināt, atkarībā no konkrētiem faktiskajiem apstākļiem konkrētā darba vietā. Darba aizsardzības instrukcijā iekļaujami šādi pamatjautājumi - vispārīgās prasības; darba aizsardzības prasības, uzsākot, veicot, beidzot darbu; darba aizsardzības prasības ārkārtas situācijās.

Darba devējam ir pienākums apstiprināt izstrādātās instrukcijas, apstiprinājuma uzrakstā ievērojot Ministru kabineta 07.09.2018. noteikumu Nr. 558 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība" 3.3. nodaļā "Dokumenta apstiprinājuma uzraksts un atzīme par dokumenta apstiprinājumu" noteikto - instrukciju apstiprina organizācijas amatpersona, parakstoties uz apstiprināmā dokumenta. Apstiprinājumu noformē ar apstiprinājuma uzrakstu, ietverot vārdu "Apstiprinu", amatpersonas pilnu amata nosaukumu, amatpersonas personisko parakstu un tā atšifrējumu, apstiprinājuma uzraksta parakstīšanas datumu, zīmoga nospiedumu (ja tāds ir).

Darba vides riska faktoru novērtējums

Darba vides iekšējo uzraudzību saskaņā ar [2007.gada 2.oktobra Ministru kabineta noteikumos Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība"](#) noteikto kārtību uzņēmumā veic darba devēja norīkots darba aizsardzības speciālists vai pats darba devējs, ja darba devējs atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajam var veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus. Ja uzņēmumā nav atbilstoša darba aizsardzības speciālista, darba devējs darba vides iekšējā uzraudzībā iesaista kompetentu speciālistu vai kompetentu institūciju darba aizsardzības jautājumos, uzņēmumā norīkojot par darba aizsardzību atbildīgo personu.

Novērtējot darba vides risku, darba devējs nodrošina:

1. darba vides un tajā esošo darba vietu vai darba veidu pārbaudi, nosakot tajos pastāvošos darba vides faktorus un konstatējot faktorus, kuri rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai, pārbaudes dokumentēšanai izmantojot [02.10.2007. Ministru kabineta noteikumu Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" 1. pielikumā](#) noteikto veidlapu.

Darba vietas pārbaudes dokumentēšanai var neizmantot šo noteikumu 1. pielikumā noteikto veidlapu, ja darba vietu pārbaudē izmanto dokumentus, kuri ir atbilstošāki uzņēmuma saimnieciskās darbības raksturam un kuros ņemti vērā visi šo noteikumu 1. pielikumā minētie darba vides faktori.

Darba vietu pārbaudi, identificējot tajā pastāvošos riska faktorus, realizē, iepazīstot procesus (piemēram, iekārtu darbību, izmantotās ķīmiskās vielas un maisījumus u. c.), kuri notiek ražošanas laikā, apskatot reālo situāciju, aptaujājot un iesaistot nodarbinātos un pārliecinoties par viņu darba specifiku un iedziļinoties katra procesa būtībā.

2. darba vides faktoru mērījumus, ja tas nepieciešams, lai noteiktu, vai darba vides faktors rada risku nodarbināto drošībai un veselībai.

Mērījumus veic, lai precizētu riska pakāpi un darba vides riska faktora atbilstību normatīvajiem aktiem. Laboratorisko mērījumu rezultātu interpretācija ļauj novērtēt darba vides riska faktoru iespējamo ietekmi uz nodarbināto veselību. Mērījumi jāveic ne tikai tāpēc, lai varētu novērtēt riska faktoru iespējamo ietekmi uz nodarbināto veselību, bet arī lai precīzāk varētu plānot veicamos darba aizsardzības pasākumus, noteikt to prioritāti, kā arī pareizi izvēlēties atbilstošus individuālos aizsardzības līdzekļus un noteikt konkrētam riska faktoram pakļauto nodarbināto loku. Ja riska faktoru laboratorisko mērījumu rezultāti nepārsniedz noteiktās robežvērtības, tad tie var arī apstiprināt, ka darba devēja jau esošā darba aizsardzības sistēma un veiktie preventīvie pasākumi ir pietiekami, lai novērstu kaitīgu darba vides riska faktoru iedarbību uz nodarbināto veselību un drošību.

Lai identificētu situāciju darba vietā, atsevišķos gadījumos mērījumus var veikt pats darba aizsardzības speciālists vai uzņēmumu pārstāvis, izmantojot indikatīvās mērierīces. Piemēram, veicot apgaismojuma, mikroklimata (gaisa temperatūras, gaisa relatīvā mitruma, gaisa kustības ātruma) mērījumus, lai pārliecinātos, vai tiek nodrošinātas [28.04.2009. Ministru kabineta noteikumu Nr. 359 "Darba aizsardzības prasības darba vietās"](#) 1., 2. un 3. pielikumā noteiktās prasības. Jāatceras, ka arī uzņēmumā esošās indikatīvās mērierīces ir regulāri jāpārbauda (jāverificē), ko var izdarīt metroloģiskajos centros Latvijā un ārvalstīs. Ja darba devējam šādas mērierīces nav pieejamas, darba vides mērījumus var veikt attiecīgajā jomā sertificēti speciālisti, kā arī kompetentas institūcijas un akreditētas laboratorijas, izmantojot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā reģistrētu un kalibrētu mēraparatūru.

Savukārt gadījumi, kad darba vides mērījumiem nepieciešams piesaistīt akreditētas testēšanas laboratorijas, noteikti šādos normatīvajos aktos:

- [13.04.2004. Ministru kabineta noteikumi Nr. 284 "Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret vibrācijas radīto risku darba vidē"](#);

- [15.05.2007. Ministru kabineta noteikumi Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās"](#);

- [04.02.2003. Ministru kabineta noteikumi Nr.66 "Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret darba vides trokšņa radīto risku"](#);

- [29.09.2008. Ministru kabineta noteikumi Nr.803 "Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās"](#);

- [12.10.2004. Ministru kabineta noteikumi Nr.852 "Darba aizsardzības prasības darbā ar azbestu"](#).

Mērījumus var veikt Latvijas Nacionālajā akreditācijas birojā [akreditētas laboratorijas](#). Laboratorijas atbilstoši savai darbības sfērai akreditē arī konkrētas metodes dažādu risku faktoru noteikšanai.

Vēršam uzmanību, ka darba vides riska novērtējumi un mērījumu rezultāti ir jāglabā un vēlāk jānodod arhīvos. Piemēram, [elektromagnētiskā lauka mērījumu](#) rezultātus uzņēmumā glabā 10 gadus, tad nodod arhīvā; [vibrācijas mērījumus](#) glabā vismaz 45 gadus, tad nodod arhīvā; [trokšņa mērījumus](#) glabā vismaz 45 gadus, tad nodod arhīvā. Dažādu darba vides faktoru izraisītās arodslimības var attīstīties tikai pēc vairākiem gadiem, tāpēc ir svarīgi mērījumu rezultātus uzglabāt.

3. to darba vides faktoru novērtēšanu, kuri rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai.

Novērtējot darba vides risku, persona, kas to veic, ņem vērā, ka risku nodarbināto drošībai un veselībai galvenokārt var radīt:

darba vietu izvietojums un iekārtojums;

darba aprīkojuma izvēle un lietošana;

fizikālo, ķīmisko, psiholoģisko, bioloģisko, fizioloģisko un citu darba vides faktoru iedarbība;

darba un ražošanas metožu izvēle un lietošana, kā arī darba gaitas un darba laika organizācija;

nepietiekama nodarbināto profesionālā sagatavotība un instruēšana, arī darba aizsardzības jomā;

visu minēto apstākļu kopums.

Pasaulē ir daudz un dažādas risku novērtēšanas metodes, sākot no pavisam vienkāršām un beidzot ar sarežģītām, un ir grūti norādīt, kuru tieši Jums būtu jāizvēlas savam uzņēmumam. Izvēle ir Jūsu un speciālista ziņā, kuram Jūs esat uzticējies veikt šo pienākumu.

Lai darba devēji vieglāk varētu izpildīt normatīvo aktu prasības, Valsts darba inspekcija sadarbībā ar Eiropas darba drošības un veselības aizsardzības aģentūru izstrādājusi interneta vietnē bāzētu interaktīvu rīku [OIRA](#) (Online Interactive Risk Assessment). Šis rīks ir paredzēts, lai darba devējs bez īpašām priekšzināšanām darba aizsardzībā varētu atpazīt savā darba vietā esošos darba vides faktorus un novērtēt, cik liels ir risks, ka nodarbinātie cietīs vai saslims darba vietā. Ar rīka palīdzību iespējams noteikt veicamos darba aizsardzības pasākumus, kā arī sagatavot nepieciešamo dokumentāciju (darba vides riska novērtējumu un darba aizsardzības pasākumu plānu). Šobrīd latviešu valodā nozarēm ir izstrādāti divdesmit seši

rīki (piemēram, darbam birojā, izglītības iestādēm, veikalos, lauksaimniecības uzņēmumiem, uzkopšanas darbiem, sabiedriskajai ēdināšanai, viesnīcām un viesu mājām u.c.).

Novērtējot darba vides risku, persona, kas to veic, ņem vērā:

darba vides riska iestāšanās varbūtības (ilgums, biežums) un riska sekas smaguma pakāpi, ievērojot visus darba vides faktorus, kas rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai, to iespējamo mijiedarbību un veikto darba vides mērījumu rezultātus;

pastāvošo mijiedarbību starp nodarbinātajiem un viņu veicamajām darbībām uzņēmumā;

citu personu (piemēram, citu uzņēmumu nodarbināto, apmeklētāju, studentu, ārstniecības iestādes pacientu, klientu) klātbūtni darba vietā;

darbā notikušos nelaimes gadījumus un konstatētās arodslimības.

Pamatojoties uz darba vides riska novērtēšanas rezultātiem un darba vietu pārbaudē iegūto informāciju, darba devējs nosaka, kādi darba aizsardzības pasākumi ir nepieciešami, lai novērstu vai mazinātu darba vides risku, piemēram, individuālo aizsardzības līdzekļu izsniegšana, obligāto veselības pārbaūžu veikšana, nodarbināto apmācība, darba aprīkojuma nomaiņa.

Darba aizsardzības pasākumus darba devējs veic saskaņā ar šādiem darba aizsardzības vispārīgajiem principiem:

darba vidi izveido tā, lai izvairītos no darba vides riska vai mazinātu nenovēršama darba vides riska ietekmi;

novērš darba vides riska cēloņus;

darbu pielāgo individuālam, galvenokārt darba vietas iekārtojuma, darba aprīkojuma, kā arī darba un ražošanas metožu izvēles ziņā, īpašu uzmanību pievērš tam, lai atvieglotu vienmuļu darbu un darbu ar iepriekš noteiktu ritmu un mazinātu tā negatīvo ietekmi uz veselību;

ņem vērā tehnikas, higiēnas un medicīnas attīstību;

bīstamo aizstāj ar drošo vai mazāk bīstamo;

izveido saskaņotu un visaptverošu darba aizsardzības pasākumu sistēmu;

dod priekšroku kolektīvajiem darba aizsardzības pasākumiem salīdzinājumā ar individuālajiem darba aizsardzības pasākumiem;

novērš darba vides riska ietekmi uz to nodarbināto drošību un veselību, kuriem saskaņā ar normatīvajiem aktiem noteikta īpaša aizsardzība;

veic nodarbināto instruktāžu un apmācību darba aizsardzības jomā;

darba aizsardzības jomā sadarbojas ar nodarbinātajiem un uzticības personām.

Darba vides risku novērtē ne retāk kā reizi gadā, kā arī:

praktiski uzsākot citu darbības veidu;

ja ir radušās pārmaiņas darba vidē (piemēram, mainījušies darba procesi, metodes, darba aprīkojums, vielu un maisījumu izmantošana vai ražošana, būtiski pārkārtota darba vieta);

ja konstatē apstākļu pasliktināšanos darba vidē vai neatbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;

ja noticis nelaimes gadījums darbā.

Atkārtotas darba vides riska novērtēšanas laikā persona, kas to veic, organizē atkārtotus darba vides mērījumus, ņemot

vērā iepriekšējā riska novērtējuma rezultātus un normatīvo aktu prasības par mērījumu periodiskumu. Atkārtoti darba vides mērījumi nav jāveic, ja tas izriet no iepriekšējo mērījumu rezultātiem.

Atkārtoti novērtējot darba vides risku, persona, kas to veic, pārskata iepriekšējā darba vides riska novērtējuma rezultātus un, ja situācija nav mainījusies un iepriekšējā riska novērtējuma rezultāti atbilst esošajai situācijai, jaunu riska novērtēšanas dokumentāciju var neizstrādāt, bet izdara esošajā riska novērtējumā atzīmes par situācijas atbilstību riska novērtēšanas brīdī.

Darba devējs informē visus nodarbinātos un uzticības personas vai nodarbināto pārstāvjus par darba vides riska novērtēšanas rezultātiem, uz to pamata izdarītajiem secinājumiem, darba aizsardzības pasākumu plānu un veiktajiem vai veicamajiem darba aizsardzības pasākumiem.

Visus darba vietas pārbaudes (arī darba vides faktoru noteikšanas un darba vides riska novērtēšanas) materiālus darba devējs glabā vismaz 3 gadus.

Darba aizsardzības pasākumu plāns

Pamatojoties uz darba vides riska novērtēšanas rezultātiem un darba vietu pārbaudē iegūto informāciju, darba devējs nodrošina darba aizsardzības pasākumu plāna izstrādi, kurā nosaka darba aizsardzības pasākumus, to īstenošanas termiņus un atbildīgos par riska novēršanu vai samazināšanu. Nosakot un veicot darba aizsardzības pasākumus darba vides riska novēršanai vai samazināšanai, darba devējam ir pienākums nodrošināt, lai risks netiktu pārnest uz citu vietu vai netiktu radīts cits risks.

Darba devējs ir atbildīgs par minēto darba aizsardzības pasākumu savlaicīgu izpildi un pārbauda to efektivitāti.

Darba aizsardzības pasākumu plānu darba devējs glabā vismaz 3 gadus

Darba aizsardzības likuma 1. panta 19. punktā un Darba likuma 66. panta pirmajā daļā ir ietverts definējumsdarbam, kas saistīts ar īpašu risku: tas ir darbs, kas saskaņā ar darba vides risku novērtējumu saistīts ar paaugstinātu psiholoģisko vai fizisko slodzi vai paaugstinātu risku darbinieka drošībai un veselībai, ko nevar novērst vai samazināt līdz pieļaujamam līmenim ar citiem darba aizsardzības pasākumiem.

Pamatojoties uz darba vides riska novērtēšanas rezultātiem un darba vietu pārbaudē iegūto informāciju, darba devējs nosaka nodarbinātos, kuri ir pakļauti īpašam riskam. Kas nozīmē – darbiniekus, kuri pakļauti īpašam riskam, nosaka darba devējs (darba aizsardzības speciālists) patstāvīgi, balstoties uz darba vides riska novērtējuma rezultātiem.

Darba vides riskus ir iespējams novērst ar dažādiem tehniskiem vai organizatoriskiem pasākumiem (piemēram, nodrošinot kolektīvus vai individuālus aizsardzības līdzekļus, ievērojot atpūtas pauzes u.c.). Īpašo risku var samazināt, mainot darbinieka darba pienākumus tā, lai viņam nebūtu visu dienu jāstrādā īpaša riska apstākļos. Ja, veicot darba vides risku novērtējumu, tiek konstatēts, ka atsevišķās darba vietās darbs saistīts ar paaugstinātu psiholoģisko vai fizisko slodzi vai paaugstinātu risku darbinieka drošībai un veselībai, ko nevar novērst vai samazināt līdz pieļaujamam līmenim ar citiem darba aizsardzības pasākumiem, kā vien saīsinot darba laiku, kurā nodarbinātais pakļauts šādam īpašam riskam, darba devējam ir jānodrošina šādi pienākumi: jānosaka normālais saīsinātais darba laiks ([Darba likuma 131. panta trešā daļa](#)), jāpiešķir papildu pārtraukums ([Darba likuma 145. panta sestā daļa](#)), jāpiešķir papildatvaļinājums ([Darba likuma 151. panta pirmās daļas 2. punkts](#)), jānosaka piemaksa par darbu, kas saistīts ar īpašu risku ([Darba likuma 66. panta pirmā daļa](#)).

Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude, noteikta [10.03.2009. Ministru kabineta noteikumos Nr.219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude"](#).

Nodarbināto obligātās veselības pārbaudes veic arodslimībās sertificēts ārsts. Darba devējam uz obligāto veselības pārbaudi ir jānosūta tie nodarbinātie:

kuru veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt veselībai kaitīgi darba vides faktori (10.03.2009. Ministru kabineta noteikumi Nr.219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" [1. pielikums](#));

kuriem darbā ir īpaši apstākļi (10.03.2009. Ministru kabineta noteikumi Nr.219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" [2. pielikums](#)).

Nodarbinātie uz obligātajām veselības pārbaudēm jānosūta ar darba devēja rīkojumu, darba devējam vai viņa pilnvarotai personai sagatavojot arī [obligātās veselības pārbaudes karti](#) 2 eksemplāros (no tiem 1 eksemplārs glabāsies pie ārsta, otrs pēc pārbaudes veikšanas jāatdod darba devējam). Darba devējs periodiskās un ārpuskārtas (papildu) veselības pārbaudes veikšanai nosaka noteiktu laiku, ne mazāku par četrām nedēļām un ne lielāku par 3 mēnešiem.

Obligātās veselības pārbaudes iedala:

pirmreizējās - veic nodarbinātajiem pirms stāšanās darbā;

periodiskās - veic nodarbinātajiem periodiski, atkarībā no darba vidē esošajiem kaitīgajiem faktoriem un to iespējamās iedarbības;

ārpuskārtas (papildu):

- gadījumos, ja mainās kaitīgie darba vides faktori vai notikušas izmaiņas darba apstākļos, konstatēta paaugstināta kaitīgā faktora koncentrācija, u.tml.;
- nodarbinātajam radušies veselības traucējumi, ko izraisījusi vai varētu būt izraisījusi kaitīgā faktora ietekme;
- pēc darba devēja iniciatīvas, lai pārliecinātos, ka nodarbinātā veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam, tai skaitā ilgstošas vai biežas darbnespējas gadījumā;
- pēc darba aizsardzības speciālista vai uzticības personas ieteikuma, ja ir pamats domāt, ka veselībai kaitīgie darba vides faktori kaitīgi ietekmē nodarbinātā veselību.

Periodisko veselības pārbažu veikšanas [biežums](#) (1x3 gados, 1x2 gados vai 1xgadā) atkarīgs no:

konkrētā kaitīgā faktora vai no tā iedarbības pakāpes;

konkrētā darba īpašos apstākļos.

Izdevumus, kas saistīti ar nodarbināto obligātām veselības pārbaudēm:

pirms darba tiesisko attiecību uzsākšanas, pēc savstarpējas vienošanās sedz attiecīgā persona no saviem līdzekļiem vai darba devējs;

pēc darba tiesisko attiecību uzsākšanas sedz darba devējs.

Obligātā veselības pārbaude darbiniekiem, kas nodarbināti uz noteiktu laiku - ja darbinieku pie darba devēja paredzēts nodarbināt noteiktu laiku, kas ir mazāks par 1 gadu, personu pirms darba tiesisko attiecību uzsākšanas veselības pārbaudes veikšanai nosūta, ja darbu paredzēts veikt:

- īpašos apstākļos (10.03.2009. Ministru kabineta noteikumi Nr.219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" [2. pielikums](#))

vai

- ja darba vides apstākļi atbilst 10.03.2009. Ministru kabineta noteikumi Nr.219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" [14.3. apakšpunktā](#) norādītajiem (gadījumi, kad periodiskā veselības pārbaude jāveic 1xgadā).

Obligātā veselības pārbaude darbiniekiem, kas jaunāki par 18 gadiem - ja darba devējs personu, kura jaunāka par 18 gadiem un kura iegūst izglītību izglītības iestādē, nodarbina noteiktu laiku (kad izglītības iestādē ir brīvlaiks), ne ilgāku par trim mēnešiem, veselības pārbaudi atbilstoši Ministru kabineta 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" noteiktajai kārtībai var neveikt, ja darba devējs pieprasa un saņem ģimenes ārsta izziņu par minētās personas veselības stāvokli.

Veselības pārbaudes kartes darba devējs glabā ne mazāk kā 10 gadus (atsevišķos gadījumos 40 gadus, ja nodarbinātie pakļauti azbesta vai kancerogēnu vielu iedarbībai). Pēc tam tās nodod arhīvā atbilstoši normatīvajos aktos par dokumentu glabāšanu un nodošanu arhīvā noteiktajām prasībām.

Pamatojoties uz darba vides riska novērtēšanas rezultātiem un darba vietu pārbaudē iegūto informāciju, darba devējs sastāda ar darba vides iekšējo uzraudzību saistītos sarakstus un citus dokumentus (minētos sarakstus un dokumentus var apvienot vienā vai vairākos sarakstos vai dokumentos):

- saraksts (dokuments), kas ietver darba vides riska faktoros, kuru novēršanai vai samazināšanai lietojami aizsardzības līdzekļi ([Ministru kabineta 20.08.2002.noteikumu Nr. 372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus" 14., 15. punkts, 2. pielikums](#); [Ministru kabineta 02.05.2012. noteikumu Nr. 310 "Darba aizsardzības prasības mežsaimniecībā" 1. pielikums](#));
- arodinficēšanās riskam pakļauto nodarbināto saraksts ([Ministru kabineta 26.09.2000. noteikumu Nr. 330 "Vakcinācijas noteikumi" 31.5. punkts](#));
- bioloģisko aģentu iedarbībai pakļauto nodarbināto saraksts, ja darbs saistīts ar 3. un 4. grupas aģentiem ([Ministru kabineta 21.05.2022. noteikumu Nr. 189 "Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām" 22.1. punkts](#));
- saraksts ar darba aprīkojumu, kas var radīt palielinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai, piem., bīstamās iekārtas ([Ministru kabineta 09.12.2002. noteikumu Nr. 526 "Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu" 84. punkts](#));
- darbā izmantojamo ķīmisko vielu un maisījumu saraksts (vai cits dokuments), darba vietu un darba procesu saraksts (vai cits dokuments), kur ķīmiskās vielas un maisījumi rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai ([Ministru kabineta 15.05.2007. noteikumu Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās" 11. punkts](#));
- nodarbināto saraksts, kuriem ir saskare ar kancerogēniem ([Ministru kabineta 29.09.2008. noteikumu Nr. 803 "Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās" 20. punkts](#)).

Atkarībā no uzņēmuma darba specifikas vēl var būt nepieciešami tādi specifiski dokumenti kā, piemēram, drošības datu lapas, ja uzņēmumā ir darbs ar ķīmiskām vielām un maisījumiem, vainorīkojumi darba veikšanai augstumā, ja darbs tiek veikts augstumā, u.c.

Darba devējs nodrošina nelaimes gadījumu darbā izmeklēšanu un veic to uzskaiti, ievērojot [Ministru kabineta 25.08.2009. noteikumos Nr. 950 "Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība"](#) noteikto kārtību. Nelaimes gadījumus, par kuriem sastādīts akts, darba devējs uzskaita un reģistrē nelaimes gadījumu darbā uzskaites [žurnālā](#).

Nelaimes gadījuma izmeklēšanas aktu un izmeklēšanas materiālus darba devējs glabā 45 gadus. Pēc tam tos nodod arhīvā atbilstoši normatīvajiem aktiem par dokumentu glabāšanu un nodošanu arhīvā.